

Nederlandse handel in agrarische producten

januari 2017

Marc Ruijs en Gerben Jukema

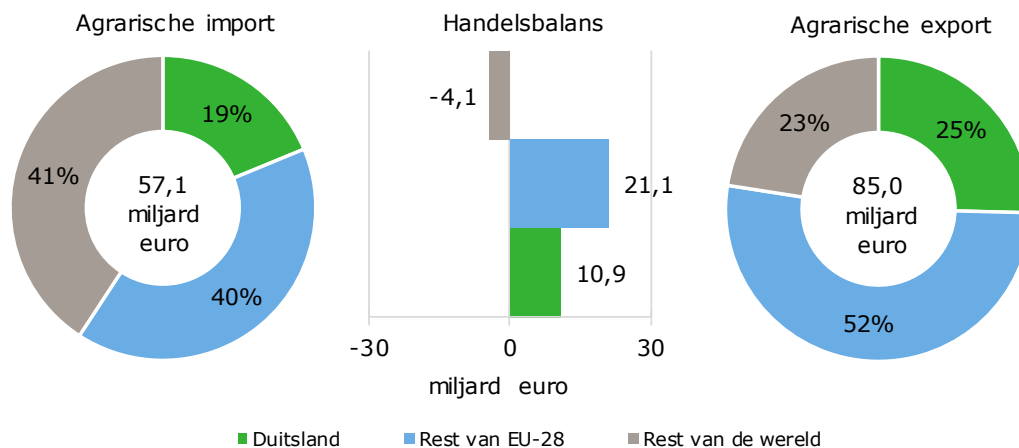

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Agrarische export van Nederland in 2016 stijgt en het handelsoverschot neemt toe

Uit ramingen¹ blijkt dat de Nederlandse agrarische export, inclusief wederuitvoer, in 2016 stijgt met 4,4% naar € 85 mld. Zowel de uitvoer van Nederlandse makelij als de wederuitvoer namen toe. De import van agrarische producten stijgt minder sterk (1,6%) dan de export en komt uit op € 57,1 mld. Het aandeel van Duitsland in de totale Nederlandse agrarische export blijft in 2016 stabiel op ruim 25%. Het handelsoverschot van agrarische producten neemt toe in 2016 met € 2,7 mld. naar € 27,9 mld. en heeft hiermee een aandeel van 55% in de totale handelsbalans van Nederland. Het aandeel van agrarische producten in de totale Nederlandse exportwaarde is in 2016 gestegen met 0,8%-punten naar 19,9%. Dit is mede het gevolg van een groeiende export van landbouwproducten bij een gelijkblijvende totale Nederlandse exportwaarde. Het totale Nederlandse handelsoverschot stijgt daardoor naar verwachting in 2016 naar € 51,1 mld. (€ 44,1 mld. in 2015). Nederland blijft in 2015 na de Verenigde Staten de belangrijkste exporteur van agrarische producten in de wereld.

Figuur 1 Handel in agrarische goederen naar herkomst en bestemming, raming 2016

Bron: CBS, raming nov-dec door CBS en Wageningen Economic Research.

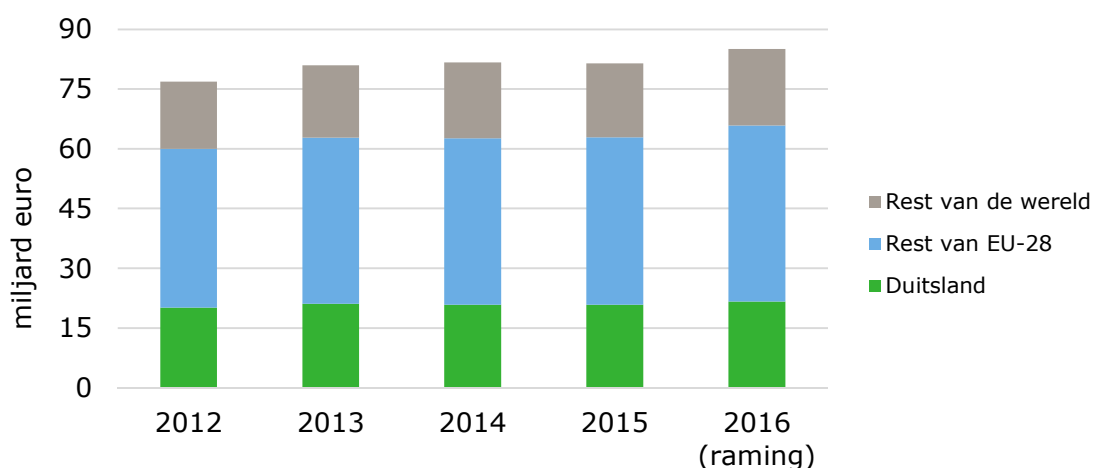
¹ Op www.agrimatie.nl staat een nadere toelichting op de wijze van raming, veelgebruikte begrippen en databronnen.

De agrarische handel van Nederland is sterk internationaal georiënteerd

Naast een grote producent van agrarische producten is Nederland ook een grote verwerker en doorvoerhaven van agrarische producten. De wederuitvoer bedraagt in 2016 ruim een kwart van de Nederlandse exportwaarde van agrarische producten. Ontwikkelingen in andere delen van Europa of de wereld hebben grote invloed op de internationale handelspositie van Nederland. Met name het al dan niet slagen van oogsten heeft invloed op prijsvorming en daarmee op de export- en importwaarden en de handelsvolumes. In 2016 was de voorjaarsproductie van Spaanse tomaten goed en hield langer aan, wat voor een ongunstige prijsvorming van de in Nederland geteelde tomaten en dito exportwaarde zorgde. Uitbreiding van areaal sojabonen in Brazilië en Verenigde Staten (VS) en recordproducties van tarwe in de VS zorgden voor druk op de prijsvorming van veevoerders. Mede hierdoor daalden zowel de import- en exportwaarden voor veevoerders voor Nederland.

De olieprijs (Brent) lag in 2016 net als in 2015 op een laag niveau en was in algemene zin gunstig voor het handelsklimaat. Een ongunstige koersverhouding tussen pond en euro vanaf begin 2016 zet de Nederlandse export onder druk). Sinds het Brexitreferendum is deze verhouding verder verslechterd. In eerder CBS-onderzoek is een significante samenhang tussen eurowaardestijging en exportdaling bewezen². Omdat meerdere factoren tegelijk inspelen op de exportontwikkeling (niet alleen de wisselkoers) heeft het nog niet geleid tot een krimpende markt (wel een lagere groei). De totale export naar het Verenigd Koninkrijk is volgens het CBS juist gegroeid (+2%). De agrarische export zit momenteel op de nullijn (zie figuur 6) en lijkt dus wel harder te worden geraakt. In de bloemensector zijn er eerste signalen van een dalende export. Wel dient te worden opgemerkt dat de Nederlandse agrosector, mede door de nabijheid tot de Britse markt en de efficiënte logistieke organisatie (zeker voor verse producten), een goede uitgangspositie om ook na de Brexit marktposities te kunnen behouden. Tenslotte is het zo dat een wisselkoerseffect per exportgoed verschillend is.

In 2016 was het handelsklimaat om te exporteren naar niet-eurolanden gunstig, waardoor bijvoorbeeld de export naar de VS en China steeg. Ook de import vanuit niet-eurolanden werd door valutaontwikkelingen positief beïnvloed. De export van agrarische producten naar eurolanden nam in 2016 sterker toe dan de import vanuit die eurolanden. Bovenstaande ontwikkelingen en de lichte economische groei in onze voornaamste afzetlanden droegen, ondanks de aanhoudende geopolitieke onrust, mogelijk bij aan de toename van de Nederlandse agrarische exportwaarde in 2016.

Figuur 2 Nederlandse agrarische goederenexport naar bestemming

Bron: CBS, raming nov-dec 2016 door CBS en Wageningen Economic Research.

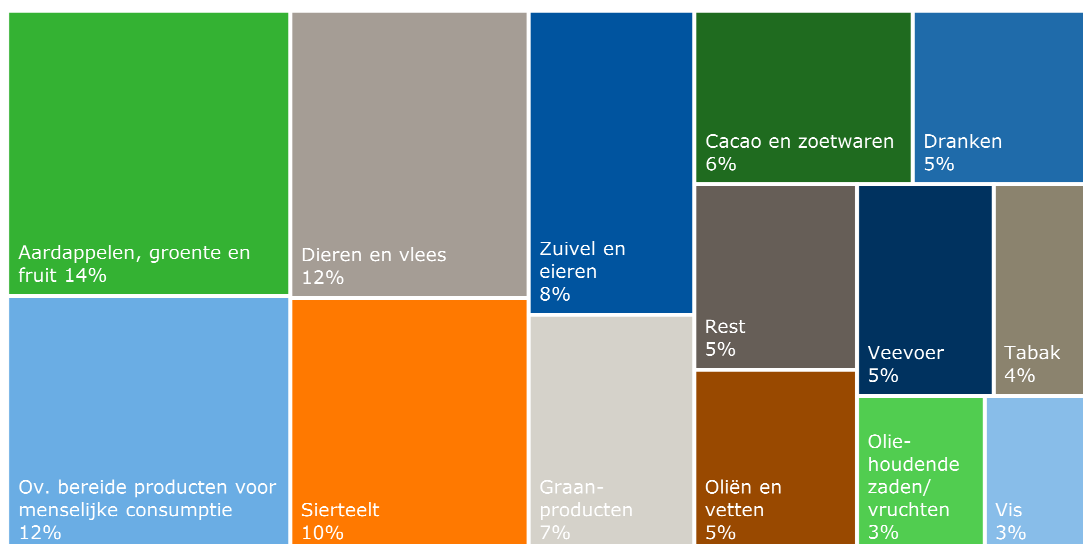
² Zie het CBS-persbericht ['significante samenhang eurodaling en exportgroei'](#).

De Nederlandse handel wereldwijd verder toegenomen in 2016

De totale Nederlandse goederenuitvoer (inclusief agrarische producten) in 2016 wordt geraamd op € 427,2 mld. en ligt op hetzelfde niveau als in 2015. De goedereninvoer (€ 376,1 mld.) is 1,9% lager dan in 2015. Hierdoor stijgt het totale handelsoverschot van Nederland in 2016 (€ 51,2 mld.) met 16,1% ten opzichte van 2015.

De waardeverhoging van het handelsoverschot is voor niet-agrarische producten groter dan voor agrarische producten. Ondanks het feit dat agrarische producten voor 19,9% van de totale Nederlandse export in 2016 bijdragen, zijn de agrarische producten voor 55% verantwoordelijk voor de handelsbalans. Wel nam het aandeel van agrarische producten in de totale handelsbalans 2% af, doordat de handelsbalans bij niet-agrarische goederen meer toeneemt dan bij agrarische goederen.

De belangrijkste Nederlandse agrarische exportproducten in 2016 waren aardappelen, groenten en fruit (AGF), bereide producten voor menselijke consumptie (zoals bewerkt vlees, vis en groente), levende dieren en vlees, sierteeltproducten en zuivel en eieren. De import van agrarische productgroepen betrof met name aardappelen, groenten en fruit, bereide producten voor menselijke consumptie, levende dieren en vlees, graanproducten, cacao(producten) en oliën en vetten. Dit beeld is al enkele jaren gelijk.

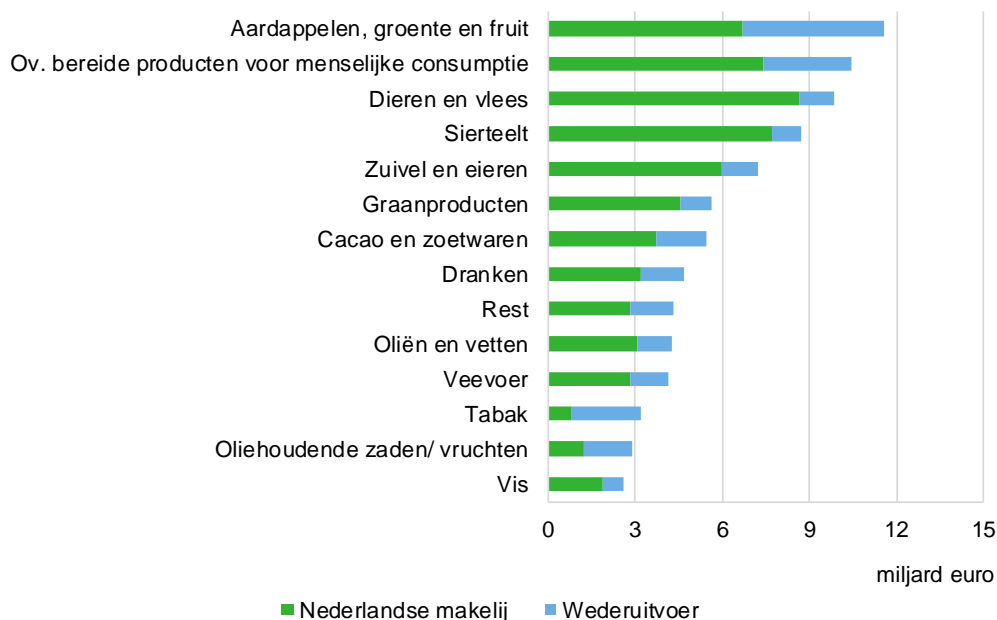
Figuur 3 Nederlandse agrarische goederenexport naar productgroep, raming 2016

Bron: CBS, raming nov-dec 2016 door CBS en Wageningen Economic Research.

Het Nederlandse agrarische handelsoverschot steeg van € 25,2 mld. in 2015 naar € 27,9 mld. in 2016. De export van agrarische producten nam in 2016 sterker toe dan de import in (€ 3,6 versus € 0,9 mld.). Het agrarische handelsoverschot komt volledig tot stand uit de handel met EU-landen, want Nederland kent een handelstekort voor agrarische producten met niet-EU-landen. Het handelsoverschot met de EU-landen is in 2016 toegenomen (€ 2,8 mld.). Het handelstekort met niet-EU-landen is in 2016 toegenomen (€ 0,1 mld.)

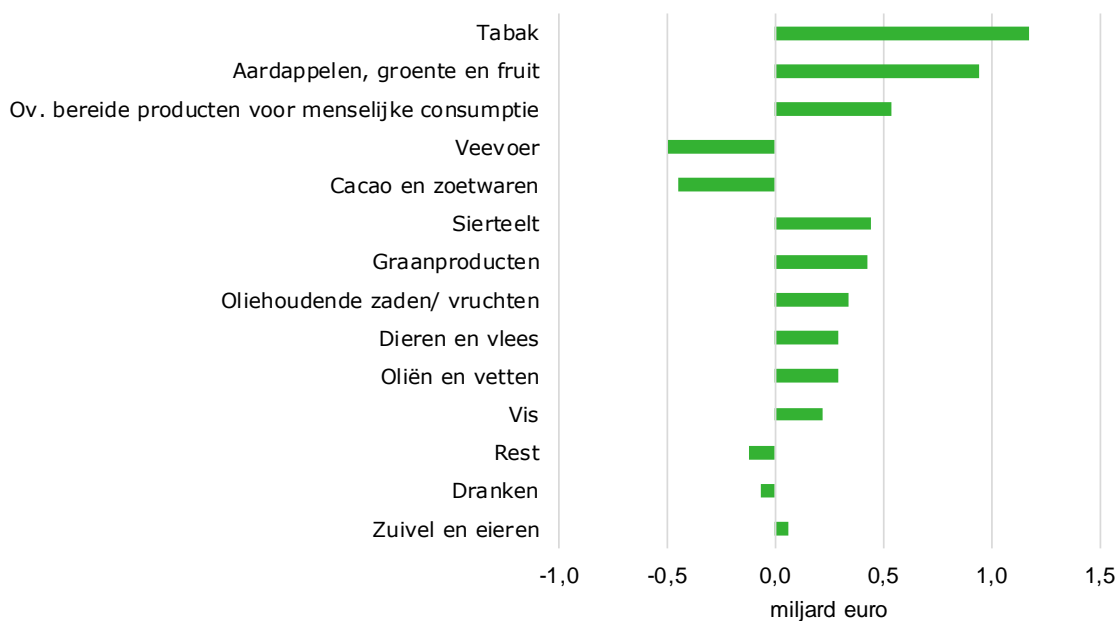
Wederuitvoer van agrarische producten sterker gestegen dan uitvoer van Nederlandse makelij

Een deel van de Nederlandse agrarische export bestaat uit wederuitvoer van producten die eerst in Nederland zijn geïmporteerd, zoals bijvoorbeeld seizoensgebonden groenten en fruit en bereide producten voor menselijke consumptie. De wederuitvoer is in 2016 sterker gestegen (8,1%) dan de uitvoer van Nederlandse agrarische producten (3,0%). De wederuitvoer had in 2016 een aandeel van 29% in de totale agrarische export en is met 1,0%-punten gestegen ten opzichte van 2015. De grootste mutaties in de agrarische export traden op bij tabak, AGF en de groep overige bereide producten voor menselijke consumptie (stijgers) en bij cacao en veevoer (dalers).

Figuur 4 Nederlandse agrarische goederenexport naar productgroep en herkomst, raming 2016

Bron: CBS, raming nov-dec 2016 door CBS en Wageningen Economic Research.

Figuur 5 Mutaties in de Nederlandse agrarische goederenexport naar productgroep, raming 2016

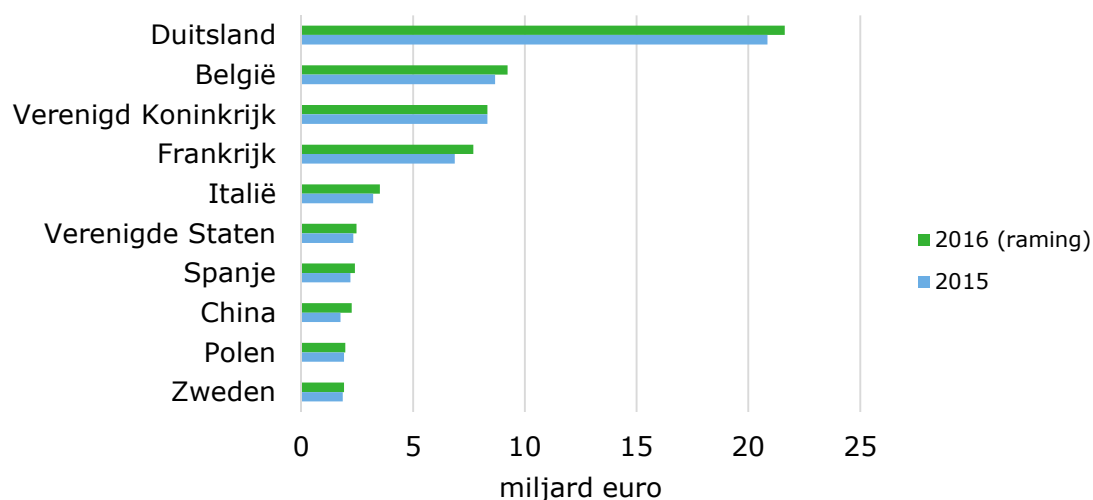
Bron: CBS, raming nov-dec 2016 door CBS en Wageningen Economic Research.

Hoewel de totale exportwaarde van tabak klein bleef, steeg de exportwaarde wel sterk. De toename van de exportwaarde van tabaksproducten hangt ten dele samen met de gestegen prijs voor tabaksproducten. Bij cacao is de prijs van cacaobonen gedaald, waardoor de exportwaarde daalde. Vorig jaar waren de oogsten voor een deel mislukt maar dit jaar was de oogst ruimer waardoor de prijs daalde met een lagere exportwaarde tot gevolg.

Binnen de EU blijft Duitsland de belangrijkste handelspartner. Daarna volgen België, het Verenigd Koninkrijk (VK) en Frankrijk. De export naar Duitsland steeg in 2016 met 3,7%, naar België met 6,5% en naar Frankrijk met 12,1%. Naar het VK bleef de export gelijk aan 2015. De sterke groei naar Frankrijk heeft voor een groot deel te maken met de toename van de wederuitvoer van tabak. De import van agrarische producten vanuit Duitsland en België nam in 2016 toe met respectievelijk 1,1% en 4,1%, maar daalde vanuit Frankrijk en het VK (4,3% en 2,9%).

Buiten de EU-landen nam de export van agrarische producten in 2016 toe met 3,5% en de import met 3,4%; desondanks was er een kleine toename van het handelstekort omdat de absolute waarde van de import hoger is dan die van de export. De agrarische export naar Rusland daalde met € 28 mln. en hangt waarschijnlijk samen met de zwakke roebel. De daling is een stuk lager dan vorig jaar toen het effect van de boycot een veel grotere daling veroorzaakte. Het directe effect van deze daling in 2016 op de totale exportwaarde is beperkt vanwege het kleine aandeel van Rusland in de totale agrarische export.

Bij de export binnen de EU gaat het vooral om groenten en fruit, vlees, sierteelt, zuivel en bewerkte producten. De belangrijkste importproducten vanuit de EU zijn graanproducten, vlees, bewerkte producten, groente en fruit en zuivel.

Figuur 6 Belangrijkste 10 exportbestemmingen van de agrarische goederenexport

Bron: CBS, raming nov-dec 2016 door CBS en Wageningen Economic Research.

De 28 landen van de Europese Unie hebben samen een aandeel van 77% in de Nederlandse agrarische exporten en 59% in de agrarische importen van Nederland. Deze percentages zijn al jaren vrij stabiel.

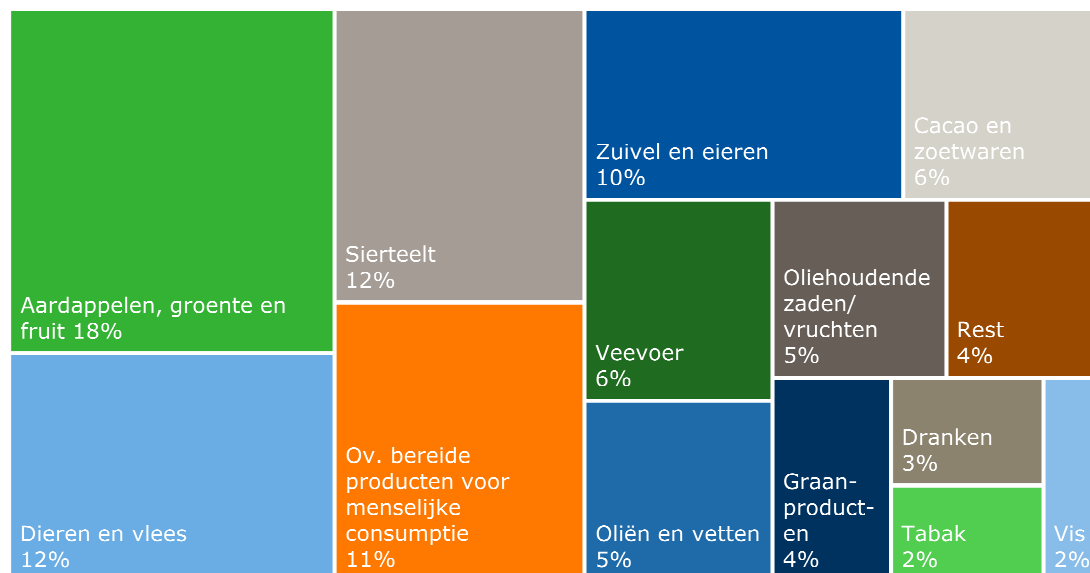
De agrarische handel met Duitsland in 2016 weer toegenomen

Duitsland is al jaren veruit de belangrijkste partner voor ons land voor zowel de export als de import van agrarische producten, met aandelen in 2016 van 25,4% respectievelijk 18,7% van de totale agrarische handel.

Zowel de export als de import van agrarische producten met Duitsland vertoont in 2016 een stijging. In 2016 steeg de exportwaarde van agrarische producten naar Duitsland met 3,7%, terwijl

de totale agrarische invoerwaarde met zo'n 1,1% toenam. De exportwaarde en importwaarde van agrarische producten in 2016 naar en uit Duitsland bedroeg € 21,6 mld. respectievelijk € 10,7 mld.

De afzet van agrarische producten naar Duitsland in 2016 bestaat voor 30% uit tuinbouwproducten (groenten en fruit en sierteeltproducten) en voor 22% uit dierlijke producten (vlees, zuivel en eieren). Daarnaast is een grote groep overige agrarische producten, waaronder voor menselijke consumptie bewerkte producten, veevoer, cacao(producten) en oliehoudende zaden en vruchten.

Figuur 7 Nederlandse agrarische goederenexport naar Duitsland per productgroep, raming 2016

Bron: CBS, raming nov-dec 2016 door CBS en Wageningen Economic Research.

De Nederlandse invoer uit Duitsland in 2016 verder gestegen

Nederland heeft in 2016 voor € 57,1 mld. aan agrarische producten ingevoerd. Hiervan kwam € 10,7 mld. uit Duitsland. Duitsland is de belangrijkste leverancier van agrarische producten die in Nederland worden geïmporteerd. Op enige afstand volgen België (€ 7,7 mld.) en Frankrijk (€ 3,6 mld.).

De belangrijkste drie agrarische importproductgroepen uit Duitsland zijn levende dieren en vlees, zuivel en eieren en graanproducten. De importwaarde van zuivel en eieren neemt de laatste jaren af, terwijl de import van graanproducten vanaf 2014 weer is toegenomen. De import van levende dieren en vlees is in 2016 gedaald, maar laat jaarlijkse schommelingen zien.

Ontwikkelingen in de export voor de belangrijkste productgroepen naar Duitsland

Aardappelen, groenten en fruit

Met € 3,9 mld. in 2016 kwam de exportwaarde van deze productgroep 8,6% hoger uit dan in 2015 en zet de stijging na 2014 door. Binnen deze productgroep dragen de groenteproducten (inclusief aardappelen) voor € 2,1 mld. bij en de fruitproducten voor € 1,7 mld. De exportwaarde van beide producten nam ten opzichte van 2015 toe met respectievelijk 0,8% en 20%. De stijging van de exportwaarde komt mede tot stand door een toename van de wederuitvoer en met name voor fruit.

De productgroep aardappelen, groenten en fruit is voor het product tomaat en het product appel nader toegelicht in een separate factsheet.

Levende dieren en vlees

De exportwaarde van levende dieren en vlees, bestaande uit varkensvlees, rundvlees en pluimveevlees bedraagt naar verwachting € 2,6 mld. in 2016. De exportwaarde van deze productgroep neemt in 2016 naar verwachting toe (5%) na een daling in 2015. Binnen deze productgroep is de exportwaarde van levende dieren € 0,9 mld. (toename van 8,8%) en van vlees € 1,6 mld. (toename van 3,0%).

Het product levende varkens is in een separate factsheet uitgewerkt. Voor dit product is de verwachting dat de export in 2016 zal toenemen.

Sierteelt

De export van sierteeltproducten zal naar verwachting in 2016 op € 2,5 mld. uitkomen. Dit is een toename ten opzichte van 2015 (5,9%). Met een aandeel van 12% in 2016 heeft deze productgroep een belangrijk aandeel in de totale export naar Duitsland. De productgroep bestaat zowel uit bloemen en planten, maar ook bloembollen en boomkwekerijproducten.

De producten bloemen, boomkwekerij en bloembollen zijn nader toegelicht in een eigen factsheet.

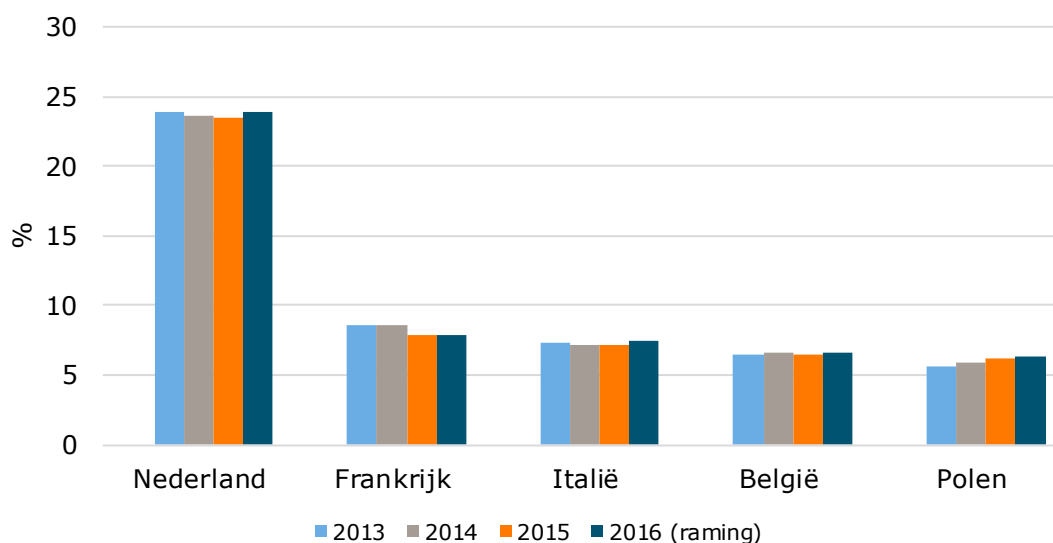
Zuivel en eieren

De export van zuivel en eieren bedraagt naar verwachting in 2016 € 7,2 mld. Na een daling in 2015 (8,5%) zal de export van de productgroep zuivel en eieren naar verwachting naar Duitsland in 2016 stijgen (3,6%). Deze productgroep bestaat onder andere uit kaas, eieren en diverse melkproducten.

De producten kaas en consumptie-eieren zijn in een separate factsheet uitgewerkt.

De Nederlandse positie op de Duitse markt licht gestegen

Nederland en Frankrijk zijn samen verantwoordelijk voor bijna een derde van alle agrarische producten die worden geïmporteerd in Duitsland. Het Nederlandse aandeel ligt in 2016 op 24% en het Franse op 7,9%. Na een daling vanaf 2013 is de import vanuit Nederland in 2016 weer toegenomen. Voor Frankrijk is het aandeel in de import gelijk gebleven aan dat van 2015. Het aandeel van Italië ligt al enkele jaren iets boven de 7% en dat van België schommelt rond de 6,5%. Het Poolse aandeel was 15 jaar geleden slechts 1% en is, vooral na de toetreding tot de EU in 2004, flink gegroeid tot bijna 6,5% in 2016.

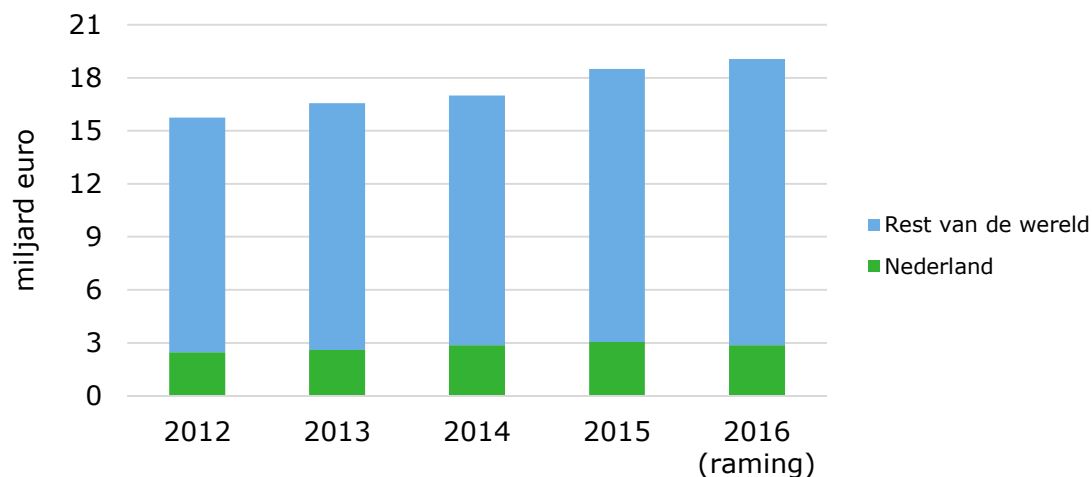

Figuur 8 Aandeel van landen in de totale import van agrarische producten in Duitsland

Bron: Comext/Eurostat, raming okt-nov-dec 2016 Wageningen Economic Research.

Nederlandse import in zuidelijke deelstaten neemt af, na jaren van stijging

Van alle agrarische producten die Duitsland importeert uit Nederland hebben de twee zuidelijke deelstaten Beieren en Baden-Württemberg samen een importaandeel van ongeveer 20%. Na Noordrijn-Westfalen (38%) en Nedersaksen (15%) zijn dit de belangrijkste deelstaten als het om import van Nederlandse herkomst gaat (Internationaliseringmonitor CBS, 2016-III). De importwaarde van Nederlandse agrarische producten in de twee zuidelijke Duitse deelstaten Beieren en Baden-Württemberg gezamenlijk, daalt volgens deze raming met 6% in 2016. Met name het geïmporteerde volume neemt af (8%). De totale agrarische import vanuit Nederland daalt hiermee, na jarenlang te zijn gestegen, naar een totale waarde van € 2,9 mld. Omdat de import uit andere landen toeneemt, daalt hiermee ook het Nederlandse aandeel in de totale agrarische import van deze deelstaten, wat in 2016 uitkomt op zo'n 15%. Veel van de agrarische producten worden in deze zuidelijke deelstaten betrokken uit de daar omringende landen.

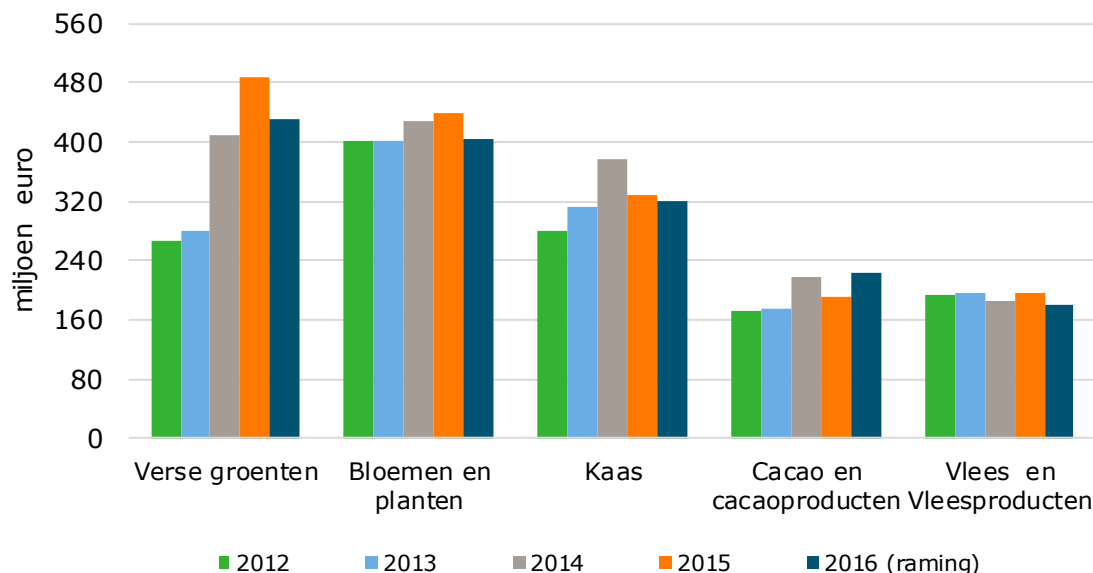

Figuur 9 Importwaarde van agrarische producten in de deelstaten Beieren en Baden-Württemberg

Bron: Destatis, raming okt-nov-dec 2016 Wageningen Economic Research.

De belangrijkste vijf productgroepen die uit Nederland in deze deelstaten worden ingevoerd laten, op cacao en cacao-producten na, allemaal een waardedaling zien.

Door de daling van de Nederlandse importwaarde van deze productgroepen, daalt ook het marktaandeel van Nederland op de Zuid-Duitse markt. Dit geldt ook voor de gestegen cacao import vanuit Nederland. De import van cacao vanuit andere landen nam namelijk nog sterker toe dan die vanuit Nederland. Het marktaandeel is ondanks deze daling nog altijd redelijk hoog. Voor verse groente was dit naar verwachting in 2016 zo'n 31%, voor bloemen en planten bijna 80%, voor kaas 17%, voor cacao 24% en voor vlees en vleesproducten ruim 14%. Meer informatie over de handel tussen Nederland en Duitsland per deelstaat in 2015 is te vinden in de CBS-internationaliseringsmonitor van het derde kwartaal van 2016.

Figuur 10 Import van de belangrijkste productgroepen in de zuidelijke deelstaten van Duitsland

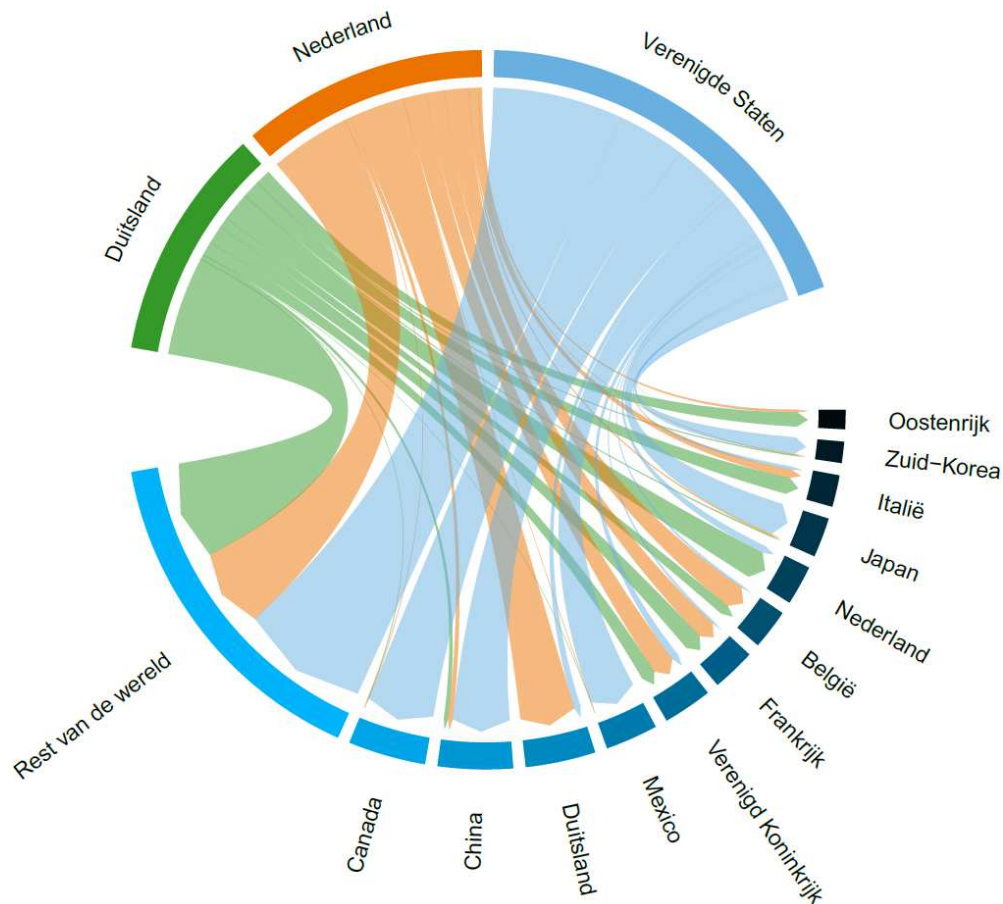
Bron: Destatis, raming okt-nov-dec 2016 Wageningen Economic Research.

Ontwikkeling in de wereld in 2015, Nederland blijft 2e exporteur

Over de omvang van de wereldhandel voor agrarische producten zijn nog geen cijfers over 2016 bekend. In 2015 komt dit naar waarschijnlijkheid uit op USD 1.530 mld., volgens de meest recente cijfers uit de UN COMTRADE-database. Dit is lager dan de afgelopen vier jaar, waarin het niveau rond de USD 1.600 mld. schommelde. Van enkele landen (waaronder Indonesië) zijn de definitieve cijfers nog niet bekend en is hiervoor een raming gedaan. Ten tijde van de kredietcrisis (2009-2010) was het niveau van de wereldhandel in agrarische producten aanmerkelijk lager (USD 1.100-1.278 mld.).

De grootste exporteurs van agrarische producten in 2015 zijn, in volgorde van belangrijkheid, de VS, Nederland, Duitsland, Brazilië, China en Frankrijk. De gezamenlijke exportwaarde van deze landen was bijna USD 550 mld. Nederland, Brazilië en Frankrijk zijn ook netto-exporteur (exportwaarde groter dan importwaarde), terwijl de andere landen netto-importeur zijn. Nederland was met ruim USD 29 mld. na Brazilië (USD 65 mld.) en Argentinië (USD 33 mld.) de derde netto-exporteur van agrarische producten.

De belangrijkste netto-importeurs van agrarische producten in 2015 zijn Japan, China, het VK en Zuid-Korea en dit beeld is hetzelfde aan 2014. De gezamenlijke netto-importwaarde in 2015 voor deze landen is bijna USD 200 mld.

Figuur 11 De drie grootste agrarische exporteurs (boven) en de belangrijkste exportbestemmingen van deze landen (onder), 2015

Bron: UN-Comtrade, bewerking Wageningen Economic Research.

Samenvattend kan worden gesteld dat Nederland een belangrijke speler is en blijft in de agrarische handel in Europa maar ook in de wereld.

Dataverantwoording

Deze publicatie is onderdeel van een serie publicaties die is uitgebracht voor de Grüne Woche, waarbij de staatssecretaris van Economische Zaken traditiegetrouw de eerste schatting van de landbouwexport van het voorgaande jaar bekendmaakt. In de serie publicaties is de bron voor de goederenhandel CBS, waarbij 10 maanden realisatie worden opgeteld bij 2 maanden schatting (over november en december zijn nog geen cijfers bekend). De schatting door Wageningen Economic Research, waarbij CBS heeft ondersteund, is gebaseerd op de procentuele ontwikkeling in de eerste tien maanden van 2016 ten opzichte van 2015 en de realisaties in november en december 2015. Andere bronnen die zijn gebruikt bij de presentatie van Nederlandse cijfers over de goederenexport zijn: Eurostat/Comext (voor de berekening van het belang van Nederland in de Duitse import), Destatis (voor cijfers over de Zuid-Duitse handel met Nederland) en VN/Comtrade (voor de vergelijking van de Nederlandse export met de exporten van andere landen). CBS levert daarbij de Nederlandse cijfers aan Eurostat en de Verenigde Naties. De agrarische export betreft de eerste 24 hoofdstukken van de goederenindeling Gecombineerde Nomenclatuur plus enkele aparte goederensoorten. Door definitieverschillen kunnen in deze restgroep kleine mutaties zitten ten opzichte van eerdere/andere publicaties over de handel in landbouwgoederen. Zie www.agrimatie.nl voor meer informatie.

Contact

Wageningen University & Research	Gerben Jukema
Postbus 29703	Onderzoeker
2502 LS Den Haag	T +31 (0)70 335 83 59
www.wur.nl/economic-research	E gerben.jukema@wur.nl